

Fóthi templom.

Ezen remek és nagyszerű hazai műemléket gróf Károlyi István ő méltósága kezdé építtetni 1845. esztendőben. Tíz évi munka után be lön fejezve az ajtatos mű, a midőn az elkészült templomot a szeplőtlen szűz diadalnapján Holló Mihály esperes és fóthi plébános az egyházi szentelmény szertartásai szerint felavató.

A nagyszerű egyház kül- és belalakját a Religio jólertesült levelezője, n. t. Grynæus tanár leírása szerint közöljük.

„Az egész műnek, az alapító és építtető grófnak tervezeti feladata után, rajza és kiviteli igazgatása történt Ybl Miklós híres építész által, a ki ritka építési tehetségeit, külföldi s különösen müncheni tanulmányozása és tapasztalatai nyomán bővítette és tökéletesítette; s azokat immár alig szükséges

bővebben kiemelni, miután itt a mű maga eléggé dicséri a művészt. — Az építmény teljes öszhangzásában leginkább közeledik a romai stylhez. — Már a portale meglepő a nézőre, melly annál nagyobb szerű hatást gyakorol, minthogy e lapályos vidéken a templom legalább 14 lábnyi dombon emelkedik, és az e remek homlokzatot husz roppant lépcsőzetével szemlélő önkénytelenül felkiált: „Non est hic aliud, nisi domus Dei et porta coeli!“ Az egész homlokzat szélessége a két nagy torony talapzatával hetven lábra terjed. A nagyszerű portale mennyezetén a három keleti király látható remek domborványban Gasser József szobrász vésője után. A portale két oldalán, a torony alaku fülkékben sz. István és sz. László királyok szobrai díszlenek. — A magas homlokzat tetején, a két nagy torony közt áll a szeplőtelenül fogantatott szűz 9 láb magasságu szobra, *Fernhorn* szobrász műve. — A nagy toronyok magassága 143 láb, a

Fóthi templom.

kisebkek, mellyek a szentélyt övezik, és a kriptai templomba való lemenetelre lépcsőzetül szolgálnak—90 láb magasságuak.— Minden toronynak van négy-négy szelemen csuca, mellynek mindegyikén gazdagon aranyozott kereszt ragyog, és kö-erkélyekkel van körül véve. Az egész feltemplomnak hossza 147 láb. — Maga a szentély az oltár rotondájával együtt 24 láb hosszú és 30 széles. — A szentélynek alja veres, fehér és fekete márvánnyal van kirakva, mellynek elseje magyarhoni, második cseh, harmadika carári. — Az egész templom fedele pedig angol kékipiros színű palakővel van kirakva. — A templom csarnokában, jobb kézre a torony alatt van szent Lucent vértanu ékes kápolnája, ő eminentiája *Scitovszky* János bibornok és hercegprimás eszközlésére, IX. Pius szentséges atyánknak ajándéka. A balkézre eső toronynak alján lévő lépcsőzet a karzatra vezet, mellynek jeles orgonája salzburgi *Moser* Lajosnak műve. A csar-

nokból közvetlenül a templomba lépünk, mellynek egyszerre olly meglepő hatása van, hogy mindenkinek szive Isten imádsására buzdul, és itt legkönnyebben értheti, kiki a zsoltárnak ama szép szavait: „Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit et deficit anima mea in atria Domini!“ A templom legnagyobb része három hajóból áll, melly 10 nagy és 36 kisebb ablakból nyervilágot. A közép hajónak magassága 54, hossza 90, szélessége 24 láb. A két mellékhajó alacsonyabb; mellyeket öt pár roppant és valóban magasztos oszlopok választanak el a közép-hajótól, s egyszersemind ivekül szolgálnak a mellékhajók boltzataihoz. — A főhajót egy ékes, gazdag arabeszkkel ékesített vizirányos fatáblázat fedezi. — Szóval semmi sincs kimélve, hogy a közhatás nagyszerűsége minél meglepőbb legyen. — A falak az arkadok felett a szent apostolok mellképeivel al fresco díszítvék, alkalmas ékesítésekkel; — az oszlopok főtegei gaz-

dagon aranyozták és öszhangzólag festették: a mellékhajók azur színű mennyezetén arany csillagok természetű fényvel ragyognak. Igen jótévéleg hat a szemre a szentélynek a hajótól való elkülönzése és felemelése, melyre nyolcz pompás lépcsőn juthatni fel. A roppant szentély kerekded alakban végződik. A főoltár diadalive ó-egyházi jelvényekkel (u. m. galambbal, phö-nixsel, báránnyal, hallal, szarvassal) van ékítve: az oltár falának domboru fél kupja és oldalai embernagyságot felülhaladó frescoképekkel vannak környezve. A templom három oltárral jeleskedik: a fő a szeplőtelenül fogantatott szent szűz, a mellékoltárok pedig sz. Francisca Romana és szent György képeivel. Mindhárom olajfestmény, valamint az összes fali frescoképek **Blaas** Károly rajztanár művei, a mi annál hatályosabb, mint-hogy öszhangzólag egy remekművész esetéből folytak ki. Az oltár márványtáblája drága kövekkel mozaikszerűen van kirakva; e remekmű Florenzben készült. — Teljes joggal illenek ezekre a látnok magasztos szavai: „Altaria tua Domine virtutum, Rex meus et Deus meus. — Beati, qui habitant in Domo tua Domine: in saecula saeculorum laudabunt te.“ De legboldogabb ama boldogító, a ki olly nagy áldozatokkal emelte mindezeket az Isten dicsőségére: „Beatus vir, cuius est auxilium a te; ascensiones in corde suo disposuit!“

Fordítsuk kevésbé figyelmünket a kriptai templomra is. Ez a m. grófi család temetkezési helyéül szolgál, s épen olly széles és hosszú mint maga a felső templom. Ugyanis az egész szentély alatt fekszik a kriptai kápolna; a hajó alatti tér, a sírok helyeire van felosztva: továbbá a kriptai kápolna két kettős, a sírbolti rész pedig nyolcz egyszerűbb ablakok által nyeri gazdag világítását; szintugy a kápolna kupját két roppant oszlopzat, a három soros sírbolti osztályt pedig 12 oszlop három sorban emeli. A kriptai kápolnának magassága 24 láb, a sírbolti hajóé pedig 20 láb. — A kriptai alsó templom hajójának alja fehér és fekete mozaikkal van kirakva, valamint a kriptába vezető kisebb tornyok alatti oldalerkélyek is, és pedig pompeji stílusban. Nem hagyhatjuk említetlen a harangok öszhangzó zenéjét is, melyeknek sz. István nevet viselő legnagyobbika C hangú és 32 mázsás: az E hangú 16 mázsás, a G hangú 10 $\frac{1}{2}$ mázsás, és ismét a C hangú 5 $\frac{1}{2}$ mázsás: az egész zene C accordra van hangolva. Ezen egyházi hívásnak ércnyelvei, midőn megkondulnak, eszünkbe juttatják ama szép mondatot: „Vivos voco; mortuos plango; fulgura frango.“ — Be vannak osztva a két nagy toronyba; a régiek pedig a kisebb tornyokba illesztették. Az új harangoknak öntője bécs-uj-városi művész **Hilser** Ignác. — Legelső és legbuzgóbb imánk az volt ezen dicső egyházban, hogy az ur, kinek dicsőségére emeltetett, védje erős karjával minden viszontagságok és incelek ellen; álljon évezredkéig az igaz vallás terjesztésére . . . Protector noster aspice Deus! — quia melior est dies una in atriis tuis super millia.“

Mi pedig azon ohajtásunkat csatoljuk e sorok végéhez, vajha megengedje Isten érne a nemes grófnak, hogy a szomszéd főthi kastély remek szentegyháza egykor Pest városát magát diszítse, a mi el lesz érve akkor, a midőn Pest és Főth házsorai egymást megközelítendik, a mi fővárosunk évenkénti örvendétes terjedése mellett nem tartozik a képtelen ohajtások közé. □

XVII. századi magyar divatok.

Mutatványul *).

Rendtartások illyen volt: a tanácsbeliek Körösön az időben mind szakállas emberek voltak, jó értelmű elméjű öreg emberekből állattanak, midőn a tanácsházba begyülnének szokásban volt náluk, hogy mind fehér ruhában, mind köpönyeg-formában mentenek a gyülekezeti eleiben. Földesurat nem ismertenek a királyon kívül, ámbátor már akkor némely földesurak ma-

*) Szerkesztő ur! Jelen cikket önnel a „Nagy-Körösi Krónikából“ közlöm. E valóban nagybecsű krónika tudtomra még senki által sem volt ismertetve. Különben az Nagy-Körös városa levéltárának tulajdona. E város nagy érdemű polgármestere s főjegyzője valóban szivesek azt Szabó Károlyllyal s velem megismertetni, s mi azt a város érdemes főbírájától nyert engedély folytán ki is szándékozunk nyomtatni. A krónika maga a múlt század közepén készült s a XVII-dik századra s XVII-dik első felére sok nem ismert és fontos adatokat nyújt. E kis töredéket mutatványképen ohajtom ön olvasóival megismertetni. Tisztelettel stb. Szilágyi S.

gokat tiszteltetni kívánták. Mikor valaki közülök a lakosok közül büntetésre méltónak ítéltetett, azt ponyvába betakarták, és mindenik tanácsbeli személy a bíró után egyet-egyét csapott a bünyösön. Ha valaki lopó vagy tisztátlan személy volt, annak a prédikátor megegyezéséből eklésiai követést tettek eleibe, csak egy kötél szénának ellopásáért is eklésiát kellett követni, és így bocsátott meg a bűn, csak a dohányszívásért kellett rabságotszenvedni. Minden aprólékos vétkek köztök annál is inkább megbüntették, hogy kegyes embereknek találtassanak, és így jámbor, együgyű, kegyes és istenfélő emberek voltak a körösi lakosok, nem különben a tanácsbeli személyek. Ruházatjuk a lakosoknak nem volt sokféle színű, hanem csak hamu-színű és fehér abából való; gombokat azokon nem igen viseltek, hanem csak kapesokat. Fekete süveget és sarkantyú nélkül való csizmákat hordoztanak. Már említett feljebb, hogy földesurat nem ismertenek, hanem a budai királyi házhoz jobbagyoknak tartottak, attól is magokat esztendőnként váltani szokták vala. Minden városi jövedelem a magoké volt. Más vallásban lévő embereket magok közébe be nem vettek, hogy többször villongás köztök ne lenne az iránt, gondolván azt, ha különb-különbféle vallású lakosok köztök lesznek, a belső irigységtől és veszekedéstől üresek nem lehetnek.

Az asszonyok majd mindnyájan füles gerezna nevű mentéket, kivált hideg időben viseltek, patyolatot fejeken fehért hordoztanak, azokat kétfelől a füleik körül gombos gyönggyel fűzött ezüstökben ékességnek okáért tartottanak. Ingvállaikon aranyos formákban kétfelől varrott himeket egyelítvén, az időnek akkori alkalmaztatásához képest becsesnek ítélték; a kiknek pedig jobb módjuk volt benne, ezüstből készített pártá-öveket is derekaikon mutogattak. A leányok nyakokon gyöngyöt nem viseltek, hanem mesterségesen egybefűzött, csipkékkel megékesített fodrokat kötöttek. Mind az asszonyok, mind a leányok csizmában jártanak. A szüzességnek megtartásában állhatatosak voltak, elannyira, hogy ha lány valamikor vétkesnek találtatott volna, minden ingó és ingatlan jus szerint a szülékről, reá maradandó jószágából kirekesztethetett a kori bevett szokás és törvény szerint.

A lakosok átaljában szántásban, vetésben, marhákknak, juhokknak, lovaknak és több élelemre megkívántató barmoknak tenyésztésében foglalatatosak voltak és dicsőségnek tartották.

Közli Szilágyi S.

Eleimnek . . . . .

TOMPA MIHÁLYTÓL.

Eleimnek kised ház, Békességgel fölruházva!
Hol bölcsőm is ringott egykor
S fürge lábom futott:
Csak neveld agg napjaimra,
Kertedben a gyámbotot!

A mióta vágy- s reményben
Küszöböt állalléptem,
Hogy kikísért és megáldott
A ki legjobban szeret:
A világban nem talállok
Nyugodalmat, örömet.

A kép, mely úgy csábit távol,
A remény, mit szívünk ápol:
Fellegjáték, mely eltorzul;
Köd, mit a szél elvere;
Valót adtam a reményért,
De búsit is a csere!

Csendes hajlék! téged látlok
Lombja közt az ákácfaáknak;
Keményednek kéklő füstje
Az ég felé kanyarog. . .
Otthon vannak az anyémek!
Mért hogy én is nem vagyok?!

Ott az udvar, ott a kis kert,
Benne minden fűszál ismert;
Gyermekképek, ifju álma
Szép emléke mindenütt . . .
Ah, mig köztem és közöttök
Idő és tér nem feküdt!!

Öreg apám szánt, vet, munkál,
—Többet ér még mindnyájunknál,—
Édes anyám imádkozza
Viraszt fel sok éjjelen,
S fohász, munka mindazért, hogy
Az én dolgom jól legyen.

Világ gyult már őszi estén,
Mintha látnám, mintha lesném:
Mit csinálnak . . . ? olvasgatják
Kedves fiok levelét . . .
S még soká, a sötétben is
Csak rólam foly a beszéd.

A kik vélem bé nem teltek:
Várjatok csak áldott lelkek!
Mint a tengerek hajósa,
Ki a földet behajózza:
Haza felé közeledem,
Mentül messzebb haladok;
A szívem visz, — nem sokáig
Lesztek immár magatok!